

MUNICIPIUM S. BILATERALNI PROJEKAT ZA PROUČAVANJE RIMSKOGGRADA I NJEGOVE TERITORIJE

Francesca Colosi

CNR - Istituto di Scienze del Patrimonio Culturale (ISPC)

francesca.colosi@cnr.it

Rimski grad *Municipium S* smješten je u malom seoskom mjestu Komini, nedalekood Pljevalja, u blizini granice sa Srbijom. Ovaj lokalitet zauzima sjeverni dio prostrane planinske visoravni kojom protiče rijeke Čehotina, pritoka rijeke Lim, dok je sa istočnestrane omeđena rječicom Vežišnicom. Okružena visokim planinama, ova teritorija samo je naizgled izolovana, jer u stvarnosti predstavlja prirodno raskršće glavnih putnih komunikacija koje su spajale obale Jadrana sa Gornjom Mezijom i Dardanijom. Dolina Čehotine bilaje posebno pristupačna za naseljavanje ljudi: najstariji tragovi naseobina zabilježeni su u pećini pod Gospića vrhom, dok su u Mališinoj i Medenoj stijeni identifikovana dva velika lokaliteta sa pronalascima iz perioda paleolita, mezolita, bakarnog i bronzanog doba. Ublizini Gotovuše, oko 10 km sjeverozapadno od *Municipium S*, otkrivene su četiri grobnice ilirskih ratnika koje datiraju iz perioda od VI do V vijeka p.n.e., kao i drugi nalazi iz bronzanog i gvođenog doba.

Municipium S postojao je od I do IV vijeka nove ere, a status municipijuma stekao je u II vijeku. Grad je poznat prije svega po arheološkim istraživanjima koje je između 1964. i 1975. godine sproveo Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, a zahvaljući kojim je otkriveno oko 700 grobnica, od kojih su mnoge obilježene nadgrobni spomenicima. Posebno interesovanje, kada je riječ o nadgrobni natpisima, pobuđuje veliki broj imena ilirskog porijekla koja, praćena u potpunosti lokalnim stilom u figurativnom prikazivanju lica, svjedoče o susretu i suživotu rimske kulture i lokalnih etničkih grupa. Na osnovu onomastičkih istraživanja može se pretpostaviti da su pored lokalnog stanovništva u *Municipium S* postojale i grupe pojedinaca koje su Rimljani prisilno izmjestili iz primorskih područja Dalmacije, zajedno sa nekim grupama keltskog porijekla. Te različite grupacije bile su savršeno integrisane na ovoj teritoriji živeći u miru, o čemu svjedoči i razmještaj grobova unutar nekropole.

Arheološko istraživanje na lokalitetu *Municipium S* nastavljeno je 2007-2008. godine, a i dalje ga sprovodi Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. U perifernoj zoni grada otkriveni su i ostaci zidova i stambenih građevina u različitim fazama gradnje. Javni i administrativni centar rimskog grada nikada nije iskopan, ali nedavna geofizička istraživanja sprovedena na ovom lokalitetu u okviru Memoranduma o razumijevanju između CNR-a i Ministarstva kulture Crne Gore, otkrila su zanimljive anomalije koje sedovode u vezusa zidnim strukturama.

Godine 2020. pokrenut je zajednički istraživački projekt „*Municipium S*: Istorija kulturne integracije za projekat Eko muzeja“, kojim su koordinirali italijanski *Nacionalni istraživački savjet (CNR)* i Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Ovaj projekt, nastao nazahtjev crnogorskih institucija, ima za cilj da proširi znanje o ovom zanimljivom rimskom centru a istovremeno i da predloži dodatne postupke potrebene za očuvanje spomenika i valorizaciju cjelokupne teritorije.

Ključne riječi: *Municipium S*, rimske nekropole, kulturna integracija, multidisciplinarno istraživanje teritorije, eko-muzej

MUNICIPIUM S. A BILATERAL PROJECT FOR THE STUDY OF THE ROMAN CITY AND ITS HINTERLAND

Municipium S is located near the village of Komini, not far from the modern urban centre of Pljevlja, almost on the border with Serbia. The city occupies the northern part of a large plateau crossed by the Čehotina river, a tributary of the Lim. The territory, surrounded by high mountains, is apparently isolated, but actually it is the natural crossing point for the main roads that led from the Adriatic coast towards Upper Mesia and Dardania.

The valley of Čehotina is particularly favourable to human settlement, so much so, that occupation would appear to date back to 30,000 BC. The oldest traces of human presence have been identified in a cave under Gospić Peak, while in Mališina Stijena and Medena Stijena two large Stone Age sites have been found. In the village Gotovuša four burial mounds (tumuli) and a series of bronze objects were found dating back to the Bronze and Iron Age.

Municipium S existed from the 1st to the 4th century AD and obtained the status of municipium in the 2nd century AD. The city is renowned for its archaeological investigations which, thus far, have brought to light about 700 burials, many bearing inscriptions.

The graves, equipped with stelae, were already mentioned by Arthur Evans in the mid-1800's and have been systematically excavated between 1964 and 1975 by the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. The inscriptions are remarkable not only for the large number of Illyrian names, but also for their local style of sculpture, demonstrating the coexistence of Roman culture with indigenous ethnic groups. The onomastics suggest that individuals from the coastal areas of Dalmatia coexisted with others of Celtic origin in *Municipium S*. The different groups lived peacefully and were perfectly integrated, as shown by the distribution of tombs within the necropolis.

The urban area is almost completely unexplored. In 2007-2008, the University of Belgrade brought to light some suburban residential buildings. Excavations in the area resumed in 2017 and are still being conducted by the Center for Conservation and Archaeology of Montenegro. Recent geophysical surveys, carried out in the framework of the Memorandum of Understanding between the CNR and the Ministry of Culture, have highlighted some interesting anomalies relating to the unexcavated structures.

In 2020 the joint research project “*Municipium S*: a history of cultural integration for an Eco-museum project” was launched, coordinated by the CNR-Institute for Heritage Sciences and by the Center for Conservation and Archaeology of Montenegro. The project, launched at the request of the Montenegrin institutions, aims to increase the knowledge of this interesting Roman centre and, at the same time, to propose integrated procedures for the conservation of monuments and the enhancement of the area around it.

Keywords: *Municipium S*, Roman necropolis, cultural integration, multidisciplinary territorial survey, ecomuseum